

CIEKAWSZE GATUNKI ROŚLIN Z OKOLIC DĘBICY NA PODKARPACIU

W ostatnim, ubiegłorocznym numerze – *Wszechświat*, t. 118, nr 10–12/2017 przedstawiłem wraz z krótką charakterystyką kilka ciekawszych gatunków grzybów, stwierdzonych w dębickich lasach. Obecnie chciałbym zaprezentować ciekawsze gatunki roślin, roślin prawnie chronionych, rzadkich lub po prostu ciekawych.

Z obserwacjami florystycznymi skupiłem się na południowej części powiatu dębickiego, o charakterze pogórzy, zdominowanej przez drzewostany liściaste. Są to lite buczyny karpackie które stanowiąc cenny walor przyrodniczy objęte zostały dodatkowo ochroną w ramach Obszaru Natura 2000 „Las nad Braciejową”.

Chciałbym skupić się na kilku wybranych gatunkach roślin, stwierdzonych na wymienionym obszarze w ostatnich latach.

Paprotnik koleczysty – *Polystichum aculeatum* (L.) Roth. Jest to bylina o krótkim, grubym kłą-

czu, z którego wyrasta kilka ustawionych w rozetę liści (Ryc. 1). Liście zimozielone, skórzaste, ciemnozielone, o długości do 80 cm i szerokości 5–22 cm. Gatunek górski, pospolity w Karpatach, rzadziej występujący w Sudetach, na Roztoczu i w Górach Świętokrzyskich, pojedynczo spotykany na wyżynach i nizinach. Gatunek częsty w żyznej buczynie karpackiej, rosnący na glebach świeżych, eutroficznych. W dębickiej buczynie spotykany rzadko, przeważnie w sąsiedztwie potoków leśnych w miejscach wilgotnych i zacienionych, ze znacznym udziałem klona jawora i wiąza górskiego. Gatunek objęty ścisłą ochroną prawną (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Przytulia (marzanka) wonna – *Galium odoratum* (L.) Scop. Bylina z cienkimi, długimi, pełzającymi kłęczkami, z których wyrastają pędy, tworząc często zwarte łany. Kwiaty białe, drobne, zebrane w szczy-

Ryc. 1. Paprotnik koleczysty – *Polystichum aculeatum* (L.) Roth. Fot. A. Trzeciak.

Ryc. 2. Przytulia (marzanka) wonna – *Galium odoratum* (L.) Scop. Fot. A. Trzeciak.

ową wierzchołkę (Ryc. 2). Kwitnie od kwietnia do czerwca, cała roślina intensywnie pachnie kumaryną. W Polsce występuje na terenie całego kraju po regiel dolny, jedynie w części środkowozachodniej praktycznie nie występuje. Występuje w żyznych lasach liściastych na glebach świeżych, mezo- do eutroficznych. W okolicach Dębicy roślina spotykana stosunkowo często wraz z zawilem złotym – *Anemone ranunculoides* L. i żywcem gruczołowatym – *Dentaria*

Ryc. 3. Zimowit jesienny – *Colchicum autumnale* L. Fot. A. Trzeciak.

glandulosa W. et K. Gatunek prawnie nie chroniony, roślina o właściwościach leczniczych.

Zimowit jesienny – *Colchicum autumnale* L. Bylina o wysokości 3–30 cm, kwitnąca w naszych warunkach od września do listopada (Ryc. 3), liście natomiast pojawiają się w okresie wiosenno-letnim. W Polsce występuje w południowej części kraju i w niższych położeniach górskich, w zbiorowiskach łąkowych na siedliskach świeżych i wilgotnych. Gatunek odnaleziony w okolicach Dębicy po raz pierwszy w 2003 roku (Trzeciak, 2004), na śródleśnej łące w miejscowości Braciejowa. Kilka lat temu stwierdzony natomiast w miejscowości Stobierna na nieużytku rolnym

o powierzchni ok. 0,30 ha, gdzie co roku pojawia się kilkadziesiąt egzemplarzy. Gatunek objęty w Polsce ochroną częściową (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Podkolan biały – *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Przedstawiciel rodziny storczykowatych, z wysokością, do 70 cm łodygą i białymi, pięknie pachnącymi kwiatami (Ryc. 4). Kwitnie od maja do lipca. W po-

Ryc. 4. Podkolan biały – *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Fot. A. Trzeciak.

staci rozproszonej występuje na terenie całego kraju, w części południowo-wschodniej spotykany jest natomiast częściej. W okolicach Dębicy spotykany jest pojedynczo w drzewostanach bukowych, w ubiegłym roku stwierdziłem go natomiast na nasłonecznionej łące o powierzchni 1 ha w miejscowości Stobierna, w liczbie około kilkuset osobników. W Polsce roślina objęta częściową ochroną prawną (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Pokrzyk wilcza jagoda – *Atropa belladonna* L. Bylina o rozgałęzionym, grubym kłęczu, z którego wyrasta kilka pędów wysokości 50–150 cm (Ryc. 5). Łodyga gałęzista, czerwono nabiegła,

Ryc. 5. Pokrzyk wilcza jagoda – *Atropa belladonna* L. Fot. A. Trzeciak.

Ryc. 6. Pokrzyk wilcza jagoda – *Atropa belladonna* L. Fot. A. Trzeciak.

Ryc. 7. Wawrzynek wilczełyko – *Daphne mezereum* L. Fot. A. Trzeciak.

Ryc. 8. Kłokoczka południowa – *Staphylea pinnata* L. Fot. A. Trzeciak.

gruczołowato omszona. Kwitnie od czerwca do sierpnia (Ryc. 6). W Polsce roślina spotykana w Karpatach i Sudetach oraz rzadko w pasie południowych wyżyn, gdzie osiąga północną granicę zasięgu. Rośnie na glebach świeżych, eutroficznych, w zbiorowiskach porębowych. Wraz ze wzrostem ocienienia roślina zanika. W okolicach Dębicy roślina stosunkowo rzadka, występuje w przerzedzonych cięciach drzewostanach liściastych oraz sporadycznie na poboczach dróg i szlaków leśnych. W Polsce roślina objęta częściową ochroną prawną (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Ryc. 9. Kłokoczka południowa – *Staphylea pinnata* L. Fot. A. Trzeciak.

Wawrzynek wilczelyko – *Daphne mezereum* L. Krzew o wysokości 0,3–1,5 m, z pąkami zróżnicowanymi na kwiatowe i wegetatywne, kwitnie od lutego do kwietnia (Ryc. 7), często przed rozwojem liści. W Polsce rozproszony na terenie całego kraju, rzadziej w środkowej i zachodniej części, w górach po piętro subalpejskie. Gatunek charakterystyczny dla gleb świeżych, eutroficznych, o odczynie obojętnym do zasadowego. Roślina trująca. W dębickich buczynach występuje pojedynczo oraz w małych grupach, w miejscach wilgotnych i zacienionych. W Polsce roślina objęta częściową ochroną prawną (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Kłokoczka południowa – *Staphylea pinnata* L. Krzew wysokości 2–5 m, z korą na starszych pędach podłużnie prążkowaną (Ryc. 9). Kwiaty białe, czasem różowo nabiegłe, zebrane w zwisające, wydłużone wiechy (Ryc. 8). Kwitnie od maja do czerwca. W Polsce rzadka, tylko w południowo-wschodniej części kraju (z wyjątkiem Bieszczadów), na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej i Przedgórzu Sudeckim. Gatunek ciepłolubny, osiągający w Polsce północną granicę zasięgu. Krzew związany z żyznymi lasami liściastymi, suchszymi buczynami i grądami. W dębickich buczynach pojedynczo spotykany w drzewostanach bukowych w miejscowości Stobierna oraz w kilku grupach po kilkadziesiąt osobników w lasach w sąsiedztwie Dębicy. Kilkadziesiąt lat temu wykorzystywana na terenie Rzeszowszczyzny do wykonywania różańców, paciorków, które później rozpowszechniano na uroczystościach religijnych. W Polsce roślina objęta ścisłą ochroną prawną (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin).

Andrzej Trzeciak, atrzeciak2@wp.pl

POGODOWE ANOMALIE I ICH SKUTKI W PRZYRODZIE

Coraz częstsze zakłócenia pogodowe wywołują negatywne skutki w przyrodzie, między innymi zaburzenia w cyklach życiowych roślin i zwierząt. O niecodziennym spotkaniu z żywym padalcem w grudniu 2015 roku pisałam w czasopiśmie *Wszechświat* (*Wszechświat*, tom 117, nr 1–3/2016).

Pogoda w pierwszej połowie grudnia 2017 roku przypominała bardziej przedwiośnie niż początek zimy. Nie było śniegu, a temperatury oscylowały wokół zera lub nieco poniżej zera, zarówno w dzień, jak i w nocy. Tafla niewielkiego śródleśnego jeziora w Mrągowie pokryta była cieniutką warstwą lodu.